Houdoe?
Adua – Het Woord Dat 2000 Jaar Wachtte.

In het Nederlands worstelen we met d en t. Is het "wordt" of "word"? Worden of werden? Een klein verschil in spelling, maar een wereld van verschil in betekenis. Precies datzelfde speelt bij Aduatuca.

In het oudste handschrift – de 9e-eeuwse Codex Amstelodamnensis – staat het met een d: Aduatuca. In latere kopieën werd het een t: Atuatuca. Een letter verschil. Een wereld verschil.

De ene versie bewaart de oorspronkelijke Keltische klank? De andere is een latere correctie, een vergissing, een misverstand. Of misschien bewust, omdat de betekenis te pijnlijk was.

Want wat betekent Aduatuca? De Keltoloog Xavier Delamarre ontleedde het: ad-uātu-cā. De plaats van de profeet. De plaats van de ziener. De plaats waar de vates (uates?) sprak. Bijbelse associaties moesten worden vermeden.
Maar de vates zweeg. De profetie verstomde. De stam werd uitgemoord.

De Stilte na de Slachting
Caesar vernietigde de Atuatucanen en Eburonen systematisch. Hij schrijft het zelf: hij wiste de stam uit "opdat ook de naam zou uitsterven". Genocide, 2000 jaar geleden. Wie niet sneuvelde in de natuurlijke verschansing, werd als slaaf afgevoerd naar Rome. Duizenden mensen – mannen, vrouwen, kinderen – verdwenen in de ketenen, verscheept over de Maas, verkocht op de slavenmarkten van het imperium. Tot ziens. Ze namen hun taal mee, hun verhalen, hun herinneringen. Maar in den vreemde verstomde ook dat. De Atuatucanen en Eburonen hielden op te bestaan.
Behalve... één woord.
Adua
In Limburg en Brabant nemen we afscheid met "Houdoe hé". Je kunt het op verschillende manieren schrijven. In het dialect klinkt het vaak korter. Puntiger. Ouder. Adu-a.
Niet als groet, maar als echo. Een klank die bleef hangen, generatie na generatie, terwijl de betekenis vervaagde. Mensen zeggen het zonder te weten waarom. Het is er gewoon. Het hoort erbij. Het is van ons.
Maar het is niet alleen van ons. Het is ook van hén. De 2000 jaar oude echo.
Adua is het fonetische fossiel van een uitgestorven volk. De laatste adem van de Wering Aduatuca – zij die zich wéren, die verdedigen, die weerstand bieden – bewaard in de monden van degenen die bleven. De kinderen van de Romeinse slaven die niet werden

afgevoerd. De achterblijvers die zich vermengden met nieuwe stammen, nieuwe namen aannamen (Tungri, "de beëdigden"), maar één klank niet konden vergeten.
Adua.
Het is geen afscheid. Het is een herinnering.

Taaldeletie – En Waar Weert Buiten Viel

In de taalkunde bestaat het fenomeen taaldeletie: klanken die verdwijnen, letters die wegvallen, woorden die korter worden. Soms langer. In de meeste plaatsnamen gebeurde dat. Atuatuca Tungrorum werd Tongeren? Aduatuca verdween uit de boeken. Maar is dát niet veelzeggend? Als Tongeren de naam erfde, ligt het oorspronkelijke Aduatuca dan niet in de buurt? Dichtbij genoeg om de naam over te dragen, maar ver genoeg om zelf te verdwijnen? Wie denkt er bijvoorbeeld bij Tung niet al aan elroy?
Klanken werden weggelaten. Uit eerbied. Omdat sommige letters heilig waren. De T was heilig – de Irminsul, de wereldboom, de T-vorm die naar de sterren wijst.

Maar niet in Weert.
Weert is de uitzondering. De plaats die niet vergat. De plaats waar de T-deletie niet plaatsvond, omdat de T hier nog steeds zichtbaar is. Al is het maar omdat de druïdes uit die tijd een afwerende macht zouden bezitten door de macht over het weer te bezitten. Weert het weer. Het "weer Weert" zou zomaar het geloof van 2000 jaar geleden kunnen zijn.

Waarom Dit Belangrijk Is

Adua is een cultureel fenomeen van 2000 jaar oud. Een boodschap in een fles, aangespoeld in de monden van miljoenen mensen die niet weten dat ze een dodentaal spreken. Elke keer dat een Brabander of Limburger "Oudoe hé" zegt, of "adu-a", roept hij de schim op van een volk dat "niet meer" bestaat.
"Vergeet ons niet."
En wij vergeten niet. We kunnen niet vergeten. Het zit in onze taal, in onze klanken, in de manier waarop we afscheid nemen van elkaar.
Maar zonder de juiste plaats blijft die boodschap zweven. Een geest zonder graf! Een echo zonder bron!
De taal wijst naar de plaats. En de plaats wijst terug naar de taal.

De Juiste Plaats

Als Adua de echo is van een genocide, dan moet de plaats waar die genocide plaatsvond worden geëerd. Niet met een bordje. Niet met een monument. Maar met erkenning.
Weert is die plaats. Het Eiland van Weert, omringd door de Peel, met zijn Keltische schans, zijn grootste urnenveld van Noordwest-Europa, zijn Weerterbergen. De enige toegangs weg via Rooy waar de Romeinse colonne zou hebben gelopen. Alles klopt.

Alles wijst naar hier. Een profeet zal ook niet ver van een begraafplaats afwonen. Maar dat terzijde
Nu blijkt ook de taal te wijzen. Adua. Houdoe hé, Oudoe. De klank van afscheid, van verlies, van herinnering.
De stam is uitgemoord. Verscheept als slaaf naar Rome. Maar hun laatste woord is gebleven, hangend in de monden van degenen die in hun land bleven wonen.

De Cirkel Is Rond
De Eburonen zijn weg. De Atuatucanen zijn weg. Maar hun laatste woord is gebleven.
Het waart rond in Brabant en Limburg, onbegrepen maar onvergeten.
Wij kunnen het nu eindelijk thuisbrengen.
Adua.
Tot ziens.
We horen jullie. We vergeten jullie niet

© 2026 Edwin MH Smeets. Dit artikel valt onder een Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Internationaal-licentie (CC BY 4.0). Vrij te delen en bewerken, mits de oorspronkelijke auteur wordt vermeld.